

भाग-२

पोषण मैत्री स्थानीयतह तथा सेवाबिस्तारकार्यक्रमकार्यान्वयन
मार्गदर्शननिर्देशिका-२०८१

कार्यपालिकावाट स्वीकृत मिति २०८१।०७।०७

प्रमाणिकरण मिति: २०८१।०७।०८

१. पृष्ठभुमी :

कोशी प्रदेश अन्तर्गत मोरङ जिल्लाको उत्तरी भागमा प्रदेशको राजधानी बिराटनगर बाट ४६ कि.मी. उत्तर पूर्वमा अवस्थित केराबारी गाउँपालिकासमुन्द्र सतहदेखि मिटर ७५ देखि २४१० मिटरसम्मको उचाईमा रहेको छ। २१९.८३ वर्ग कि.मि.

क्षेत्रफलमा फैलिएको यस गाउँ पालिकामा १० वटावडाहरू रहेकाछन् । यस पालिकाको जम्मा घरधुरी संख्या ७८३ जनसंख्या ३३९४३ रहेको छ भनेदुई वर्ष मुनिकावालवालिकाको जनसंख्या ११५६ किशोरीहरूको जनसंख्या ५९८७ र अपेक्षितगर्भवतीआमाहरूको जनसंख्या ६९६ रहेको छ । यस गाउँपालिकामाशिघ्र कुपोषितवालवालिकाको संख्या ९ छ भने मध्यमकुपोषित वालवालिकाको जनसंख्या४२ रहेको छ । गाउँपालिका क्षेत्रभित्र १ वटा पालिकाअस्पताल, ३ वटा स्वास्थ्यचौकी १ वटाशहरी स्वास्थ्यकेन्द्र तथा६ वटा आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र गरी जम्मा ११वटा स्वास्थ्य संस्थाहरू रहेकाछन् ।

अन्तराष्ट्रिय रुपमानै कुपोषणलाई आर्थिक , समाजिकतथामानवीयविकासको आधार तयार हुने तथादीगो विकासको लक्ष्य पुरा गर्ने आधारको रुपमालिईएको छ । कृपोषणवाट सृजनाहुने स्वास्थ्य संबन्धि समस्याहरू गम्भीर ,दूरगामीतथा अपुरणीयहुने अध्ययन अनुसन्धानले देखाएकाछ न । कोशी प्रदेश मा ५ वर्ष भन्दामुनिकावालवालिकाहरूमापुडकोपनाहुने ३३ ,%ख्याउटेपनाभएका १२% उमेर अनुरूपकमतौल भएका २४%, रहेको छ । प्रजनन उमेरका महिलाहरू (१५ देखि ४९ वर्षका) मा रक्तअल्पताभएका ४१% रहेको देखिन्छ ।

हालको नेपाली समाजको अवस्थाचित्रण गर्ने हो भने काम गर्न सक्ने यूवाजनशक्तिविदेशीखाडिमुलकमा ५० डिग्रि भन्दाबढिको तापक्रममापसिनावगाईरहेका छन्भने गाउँघरमा वृद्ध वृद्धा , वालवालिका र महिलाहरू मात्र देखिन्छन् । खाद्यन्नउपभोग गर्ने तरिका परिवर्तन भएको छ जसले खाद्यन्नउत्पादन , वितरण, वजारीकरणमाप्रभावपारेको छ । खेतीयोग्यजमिनवाँझो पल्टिएकाछन् । विदेशवाटकमाएर पठाएको पैसाले वजारवाटविदेशवाटआयात गरिएकाकमसल्यूक्तखाद्यान्न, जंकफुड, विषाधियुक्त तरकारी प्लास्टिकमाकिनेर खाने चलनवढेको छ । स्थानीय स्तरमा पाईने रैथाने वालीहरू क्रमशःलोप हुदै गएकाछन् । सिमितमात्रामा गरिने उत्पादनमापनिहाईब्रिडविउ, रासाईनिकमलतथाविषाधिको प्रयोग बढि रहेको छ । वढेको जलवायू परिवर्तनले यो चुनौतिलाई बढाएको छ । उत्पादनमुखि समाजवाटआयातमुखि समाजमा परिवर्तन गरेको छ । जसले मानिसको पोषण र स्वास्थ्यस्थितिदिनप्रतिदिनविग्रदो छ । पुराना रैथाने वालीजस्तै कागुनो

फापर, जुनेलो, कोदो, ब्रोकाउली, जौ, मकै आदिमाहुने पोषक तत्वको ज्ञाननहुदा गरिवले खाने खाद्यान्नको रूपमालि ईने खाना लाई छाडी सबै भन्दाकमपोषक तत्वपाईने भात खोजिखोजिकिनिकिनिखाने नेपाली समाजको चलन छ ।

अझै पनिनेपालि समाजअशिक्षाअज्ञानता र अन्धकारमा जकडिएको छ । विभिन्नकिसिमकाअन्धविश्वास, कुरिति र कुसंस्कारले ग्रसित रहेको छ । छुवाछुत , छाउपडिप्रथा, वालविवाह, धामिझाकिप्रतिको विश्वास आदिजस्ता कुसंस्कार अझै पनिहाम्रो समाजमादिखिनपाईन्छन । सरसफाई सम्बन्धिअज्ञानता , जोखिमपूर्ण समयमा राम्रोसंग हातधुने वानिको विकास नहुनु , पिउने पानि सुद्धिकरणनगरी खानु , सुनौलो हजार दिनको महत्वथाहानपाउनु , उपयुक्तगर्भाधान समय तथागर्भान्तर सम्बन्धी ज्ञाननहुनु, गर्भावस्थामालिनु पर्ने सजगता सम्बन्धमाअज्ञानता , ६ देखि २४ महिनाकावालवालिकालाई समयमा पूरक तथाथपखानाखुवाउने सम्बन्धी आवश्यकजानकारी नहुनु जस्ताविभिन्न कारणले कुपोषणनिर्मुल पार्न कठिन देखिएको छ ।

नागरिकको पोषण र स्वास्थ्यअवस्थामा सुधार गर्न बहु -आयामिक दृष्टिकोणआवश्यक छ । पोषणस्थितिमा सुधार ल्याउने जिम्मा स्वास्थ्यमन्त्रालयको हो भन्ने पुरानो सोच अझै पनिपुर्णरूपमाहटिनसकेको देखिन्छ । स्वास्थ्यको क्षेत्रवाटपोषणस्थितिमा सुधार ल्याउने भनेको जम्मा २० प्रतिशतहो भने अन्य क्षेत्रहरु खानेपानितथा सरसफाई , कृषि, पशु सेवा , महिलातथावालवालिका, शिक्षा क्षेत्रलाई नेतृत्वप्रदान गर्ने स्थानीय सरकारवाट संचालनहुने पोषण संवेदनशिलक्रियाकलापहरुवाट ८० प्रतिशतपोषणस्थितिमा सुधार ल्याउन सकिन्छ । अहिलेको नयाँवदलिदो अवस्थामा स्थानीय सरकारलाई संविधानले दिएको अधिकार तथा उसंग भएको श्रोत र साधनको उपयोग गरी स्थानीय परिवेश र आवश्यकताको आधारमा नीतितथाकार्यक्रम तय गर्न सक्दछ । स्थानीयतहहरुले आवश्यक समन्वयमा सामाजिक, आर्थिक तथावातावरणियपक्षहरुको पहिचान गरि स्थनीयआवश्यकतापहिचान गर्ने, कार्यक्रम तय ग र्ने कार्यान्वयन गर्ने तथाअनुगमनगर्न सक्दछन

। खानेबानितथामात्रामा आवश्यक परिवर्तन , सरसफाई, अखाद्यपदार्थको विक्रिवितरणतथा उपभोगमानियन्त्रण, खानामानागरिकको जनचेतना र शिक्षाको भूमिका , महिला सशक्तिकरण , सुनौला हजार दिनको महत्व सम्बन्धि ज्ञानले नागरिकको पोषण तथा स्वास्थ्यमा धेरै महत्वपुर्ण सकारात्मक भूमिका खेल्दछ ।

२. औचित्य:

नेपालको संविधान २०७२ को भाग ३ मौलिक हक र कर्तव्य अन्तर्गत गतिधारा ३० मा उल्लेखित स्वच्छ वातावरणको हक र धारा ३५ मा उल्लेखित स्वास्थ्य सम्बन्धि हकको सुनिश्चितताको लागि पालिकाले जनताको स्वास्थ्य , पोषण, खानेपानी तथा सरसफाई, कृषि आदि सम्बन्धिक्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्नु पर्ने देखिन्छ । पालिकाबाट सञ्चालन हुने क्रियाकलापहरूलाई परिणाममुखी बनाउन स्थानीय सरकारको तर्फबाट प्रदान गरिने न्यूनतम स्वास्थ्य , पोषण, खानेपानी तथा सरसफाईका सेवाहरूको बारेमा सुसूचितगर्दै उक्त सेवाप्रदायकहरूसम्म उनीहरूको पहुँच पुर्याउनुनविभिन्नखालका सचेतनामुलक अभियानहरू सञ्चालन गरि स्वास्थ्य आनीवानी तथा सरसफाईका असल अभ्यासहरूको विकास गरि त्यसको दिगोपनाकालागी पोषण उन्मुख नमुना गाउँ पालिकानिर्माणकालागी पोषण, स्वास्थ्य, कृषि, महिला तथा बालबालिका, पशु र पूर्ण सरसफाई कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरि तपसिलमा उल्लेखित चुनौतीहरू सम्बोधन गर्न अपरिहार्य देखिन्छ ।

- पोषणमैत्री नमूना टोल, बस्ती, वडाबनाई नमूना टोल, बस्ती र वडाघोषणा गर्न ।
- आफ्नो पालिकामा रहेका नागरिकहरूको सहभागिता र क्रियाशीलतालाई निरन्तरता दिई खुलादिसामुक्त अवस्थाको दिगोपनाकायम राख्दै पूर्ण सरसफाई तर्फ उन्मुख हुन ।
- शिक्षा, स्वास्थ्य, पोषण, खानेपानी, वातावरण, महिला, बालबालिका, जलवायु परिवर्तन, विपद् व्यवस्थापन, लैंगिक समानता जस्ता क्षेत्रहरूसँग सम्बन्धित बहु-क्षेत्रगत सरोकारवालाहरूको क्रियाशीलता अभिवृद्धि गरी समुदायका सम्पूर्ण मानिसको क्षमता , जिम्मेवारी साथै जवाफदेहीतालाई अभिवृद्धि गर्न ।

३. उद्देश्यः

पोषणविशेष र पोषण सम्बेदनशीलकार्यक्रम संचालन गरी १००० दिनकाआमा ,
किशोरी तथावालवालिकाको पोषणको अवस्थामा सुधार गर्दै पुर्ण
पोषणमैत्रीपालिकाबनाउनअभियान संचालन गर्ने । साथै:-

- स्वास्थ्यआमा समूहहरूलाई सुदृढिकरणगर्दै १००० दिने आमा र बच्चाहरूको पोषणस्थितिमा सुधार ल्याउनकालागिआमा समूहको भुमिकाको बारेमा सबै समूह सदस्यहरूलाई जागरुक बनाउने ।
- किशोरी, १००० दिने आमातथावालवालिकाको पोषण सुधारको लागी ६० सम्पर्क भेट तथा १० मुख्यव्यवहारहरूमाउनीहरूको पहुँच पुर्याउनको लागी सचेतना, सहयोग तथा पैरवी गर्ने ।
- खुलादिसामुक्तअवस्थाको दिगोपनालाई कायमगर्दै सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धीअसलबानीव्यवहारको विकासमा सहयोग गर्ने ।
- घरायसीतथा संस्थागततहमा सरसफाइ र स्वच्छताका सुविधाको समुचितप्रयोग, मर्मत सम्भार तथा स्तरोन्नती गर्ने बानीको विकासमा सहयोग गर्ने ।
- फोहोर मैलातथामानवमलमुत्रीयफोहोरको सम्भव भएसम्मपुनःप्रयोग गर्ने वातोकिएको मापदण्डकाआधारमा विसर्जन गर्ने बानीको बिकास गर्न सहयोग गर्ने ।
- पालिका स्तरीय तथा वडा स्तरीय पोषण निर्देशक समितीहरू लाई कृयासिल बनाई बार्षिक योजनानिर्माणमा सहयोग गर्ने ।
- बालक्लबका सदस्यहरू , किशोर-किशोरी र विद्यालयकाशिक्षिकातथाछात्राहरूलाई महिनावारी स्वच्छताका राम्राव्यवहारहरू बारे बताउने र घरेलु स्तरमा स्यानेटरी प्याडनिर्माण गर्ने सिपप्रदान गर्ने ।

- एक घर एक करेशाबारीको अवधारणाअनुसार घरायसीखाद्यान्नउत्पादनमा बृद्धि गर्ने ।
- गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाकालागि स्वास्थ्यकर्मीहरु संग नियमित भेटघाटतथा सहयोग गर्ने ।
- स्वास्थ्य, पोषण, खानेपानी, सरसफाइतथा स्वच्छता, लैंगिक समानता सम्बन्धि राष्ट्रियतथाअन्तराष्ट्रियदिवसहरु मनाउने ।

४. कार्यक्रमकार्यान्वयन गर्ने विधि:

क) स्थानछनौट: शीघ्र कडाकुपोषणको संख्याबढीभएकावडा हरुको अवस्था मध्यनजर गरी पोषणमैत्रीवातावरणसिर्जना गर्न एकिकृत कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । १० वटा वडाका मध्य ५ वटावडा हरुलाईपोषणमैत्रीनमुनावडाघोषणा गर्न क्षेत्रगत सुचकहरुका आधारमा कार्यक्रम तय गरी संचालन गरिनेछ ।

ख)छनौटकाआधारहरुपोषणमैत्रीनमुना वडा छनौटकालागीनिम्नानुसारको छनौटकाआधारहरु रहनेछन ।

- सुनौलाहजार दिनकाआमातथाबालबालिकाहरुको संख्याबढीभएको वडा
- कडाकुपोषणबाटप्रभावितबालबालिको संख्याबढीभएको वडा
- किशोरीहरुको संख्या (बिद्यालयछोडेका) बढीभएको वडा
- सामाजिकतथाआर्थिक बञ्चितिकरणमा परेको समुदाय
- सामाजिकभावनाभएकातथा समुहमामिलेर काम गर्न प्रतिबद्ध रहेको समुदाय
- सामुहिक तरकारीको खेतीको लागीजमिनउपलब्धभई सवै घरधुरीहरु सामुहिकपोलीहाउसबाट तरकारीको बेर्ना लगेर आफनो बारीमालगाउनप्रतिबद्ध समुदाय
- लैंगिकतथा घरेलु हिंसा सम्बन्धीजानकारी गराउनआवश्यकठानिएको समुदाय
- पोषण मैत्री स्वास्थ्य संस्था स्थापना भएका वडाहरु ।

५. कार्यक्रम सञ्चालनपश्चातका अपेक्षितनतिजाहरु

पोषण मैत्रीनमुना वडाकार्यक्रम संचालनपछिनिम्नानुसारका अपेक्षितनतिजाहरु प्राप्तहुनेछन् ।

- गर्भवती महिला तथा सुत्केरी महिलाहरुको ४ पटक जाँच ९५% भन्दा बढी भएको हुने छ ।
- मातृशिशु तथा बाल्यकालिनपोषणतथा हेरचाहमा सुधार आउने छ ।
- कडाशीघ्र कुपोषण र मध्यमशीघ्र कुपोषणको व्यवस्थापनमा सुधार आउने छ ।
- स्वास्थ्यएवं पोषणको दृष्टिकोणले बानि-व्यवहारमा सुधार हुनेछ ।
- हानिकारक चलन र बानिव्यवहार सुधार गर्न समुदाय सशक्तभएको हुनेछ ।
- विद्यालय बाहिर र विद्यालयमा रहेका १० देखि १९ वर्ष उमेर समुहका किशोरीहरुलाई आईरन तथा फोलिक एसिड चक्री खाएका ९५ % हुने छ ।
- सुरक्षिततथापोषणयुक्तखाद्यवस्तुको उपलब्धतातथाउपभोगमा सुधार आउने छ ।
- सुरक्षिततथादिगो किसिमको सरसफाई सेवाको पहुँच र उपभोगमा वृद्धिभएको हुनेछ ।
- आमा समुहको बैठक नियमीतरूपमाबसी स्वास्थ्य स्वयं सेविकाहरुको सहजीकरणमाबच्चाको आमातथाशिशुको खोप र वृद्धिअनुगमनजस्ताकार्यहरु प्रभावकारी भएको हुने
- पोषणनमुनावडामाशिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानीतथा सरसफाई र पोषणको अवस्थामा सुधार भएको हुनेछ ।
- विद्यालयछाडेका किशोरीहरुले पोषणलगायतअन्य स्वास्थ्य , सरसफाई तथा समाजिक विकास विषयमाआवश्यकज्ञान र जीवनउपयोगी सीप हासिल गर्नेछन् ।

- पोषणनमुनावस्तीमा सामुहिकपोलीहाउस मार्फत तरकारीका वेर्ना तयार गरि सवैको करेसाबारीमा मौसम/बेमौसमी तरकारी लगाएको हुनेछ ।
- पोषणनमुनावडाकावासिन्दाहरुकोपिउने पानीको शुद्धता सुनिश्चित गरिनेछ
- प्रत्येक घरमा पोषणमैत्रीपारिवारिक वातावरणतयार भएको हुनेछ ।
- बालविवाहतथाछाउपडीप्रथामाउल्लेख्य सुधार भएको हुनेछ ।
- पोषण मैत्री वडा घोषणाकालागिआधार तय भएको हुनेछ ।
- सबै बिद्यालयहरुमा पोषण सम्बन्धी अतिरिक्त कृयाकलाप संचालन गरेको हुनेछन ।
- बाल बिवाहको अन्त्य हुनेछ ।

६.पोषणमैत्रीस्थानिय तहतथा पोषण सेवा बिस्तारकार्यक्रमतथाकार्यान्वयनप्रक्रिया

क्र.सं.	क्रियाकलाप	कार्यान्वयनप्रक्रिया	रकम
१	गर्भवती महिलाहरुलाई प्रोटोकल अनुसार गर्भ तथा सुत्केरी परिक्षणकालागी वडा स्तरमा म स्वा से तथा अनमी परिचालन	➤ स्वास्थ्यकर्मि तथा म स्वा से तथा जनप्रतीनिधीहरुलाई अभिमुखिकरण गर्ने । ➤ स्वास्थ्यकर्मि तथा म स्वा से मार्फत गर्भवती तथा सुत्केरी भएको महिलाको घर घरमा गई परिक्षण तथा परामर्श दिने । ➤ प्रत्येक महिना आमा समुहको बैठक बसी गर्भवती तथा सुत्केरी आमाहरुलाई पोषण सम्बन्धी स्वास्थ्य शिक्षा प्रदान गर्ने । ➤ १० वटै वडामा कार्यक्रम पुर्ण बिस्तार गरीने छ । ➤ पोषण उन्मुख नमुना वडाको अबधारणा तथा पोषण सम्बन्धी अभिमुखीकरण गराईने छ । ➤ प्रोटोकल अनुसार स्वास्थ्य	२९३८००

		संस्थामा जाँच गराउन आउने महिलाहरुलाई खाजा उपलब्ध गराउने।	
२	विद्यालय Deworming कार्यक्रम	➤ सबै विद्यालयमा रहेका ५ वर्ष देखी माथिउमेर समुहकाविद्यार्थिहरुलाई स्वास्थ्यकर्मिहरु बाट वर्षको २ पटक जुकाको औषधी खुवाईने	४५०००
३	पुर्ण स्तनपान तथा थप खाना सम्बन्धी जनचेतना मुलक कार्यक्रम	➤ ४२ वटा आमासमुहमा पुर्ण स्तनपान तथा थप खाना सम्बन्धी अभिमुखीकरण संचालन गरीने छ। ➤ थपखाना सम्बन्धी परामर्श कार्ड छपाईगरी बितरण गरीने छ।	१२६०००
४	बर्थिङ सेन्टरहरुको सुदृढिकरण	हाल संचालन भईरहेका बर्थिङ सेन्टर हरु वडा नं १० ९ १ र २ मा बिषेश सुबिधा सम्पन्न केन्द्र बनाईने छ। २४ घण्टे नर्सिङ कर्मचाररीहरुलाई SBAतालिमको ब्यबस्था गरीने /MNH UPDATE गराउने।	४९६७५०
५	पुर्ण सरसफाई सम्बन्धि अनुगमन चेक लिष्ट, स्टीकर, फ्लेक्स प्रिन्ट अनुगमन	➤ नमुना टोल बस्तीहरुमा पोषण तथा सरसफाई सम्बन्धी चेक लिष्ट तयार गरी अनुगमन गर्ने । ➤ चेतना मुलक फ्लेक्सहरु प्रिन्ट	२०००००

६	स्टिकर तथा पोषण अनुगमन रजिष्टरछपाई तथा घर घरमा झुण्ड्याई नियमित अनुगमन तथापरामर्श कार्यक्रम। पहिचान भएका SAM / MAM का बच्चाहरुको उपचार व्यवस्थापन कार्यक्रम (OTCcenter विस्तार)पोषणमैत्री स्वास्थ्य संस्था घोषणा कार्यक्रम	गरी नमुना टोल बस्तीमा टाँस गर्ने । ➤ पोषण सम्बन्धी होडिडबोर्ड स्थापना -गाउँपालिकाका ७ वटा स्वास्थ्य संस्थालाई OTC center को स्थापना गर्ने । -वडा नं १ २ र ९ मा OTC center स्थापना गर्ने --वडा नं १ २ ५ ९ र १० मा भएका स्वास्थ्य संस्थाहरुलाई पोषण मैत्री स्वास्थ्य संस्था घोषणा गर्ने। - पोषण मैत्री स्वास्थ्य संस्था स्थापना वडा नं ३ ४ ६ ७ ८	४०००००
७	माध्यामिक तहका विद्यालय स्तरमा शुद्ध खानेपानी कालागि विद्युतिय फिल्टर जडान	➤ माध्यामिक तहका विद्यार्थीहरुलेशुद्ध खानेपानी पिउने गर्नाले पानी बाट सर्ने संक्रामक रोगहरु कम हुदै जाने	७००५७४

८	५ वर्ष मुनीका बालबालीका हरुलाई पोषण स्थिती लेखाजोखा	➤ प्रत्येक वडामा कार्यरत म स्वा से हरू बाट हरेक महिना जन्मे देखी २ वर्ष सम्मका बालबालिकाहरुलाई घर घर गई हरेक २ महिनामा तौल लिने , उचाई नाप्ने , तथा पाखुराको नाप लिने र सोको प्रतीवेदन मासिक रुपमा सम्बन्धीत स्वास्थ्य संस्था लाई बुझाउने। ➤ स्वास्थ्यकर्मीहरु बाट २४ महिना देखी ५९ महिना सम्मका बालबालीकाहरु लाई वर्षको कम्तीमा २ पटक तौल लिने , उचाई नाप्ने , तथा पाखुराको नाप लिने र सोको प्रतीवेदन मासिक रुपमा सम्बन्धीत स्वास्थ्य संस्था लाई बुझाउने। ➤ प्रती बच्चा जोखे वापत रु ५०।—उपलब्ध गराउने	६०००००
९	पुर्ण खोप तथा खुल्ला दिशा मुक्त वडा तथा पालिका घोषणा अभियान	➤ सबै बाल बालिकाहरु पुर्ण खोप युक्त हुने गरि कार्यक्रम तयार गरीने छ ➤ *सबै वडालाई पुर्ण खोप घोषणा गरिने छ। ➤ सबै वडाहरुलाई क्रमस खुल्ला दिशामुक्त वडा बनाईने छ । ➤ सबै वडाहरुलाई खुल्ला दिशा मुक्त घोषणा गरी पालिकालाई नै	३०९०००

		खुल्ला दिशामुक्त बनाईने छ ।	
१०	वडा स्तरीय आयोडिन युक्त नुन प्रयोग सम्बन्धी अभिमुखीकरण	➤ १० वटै वडाहरूमा आयोडिन युक्त नुनको प्रयोग गर्दाको महत्व र उपयोगीता विषयमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम गरिने छ । ➤ महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका	१५१८००
११	पोषण अनुगमनकालागी सामाग्री खरीद	➤ म स्वा सेहरूलाई तौल अनुगमनका लागी आवश्यक सामाग्री खरिद	१०००००
१२	केराबारी अस्पतालमा विभिन्न सुचनाहरू सम्प्रेसनकोलागी DEgital scrolling Board को स्थथापना	➤ अस्पतालका विभिन्न सेवा हरु सम्बन्धी सुचना जनता समक्ष पुग्नेगरी स्थापना गरिने छ ।	१०००००
१३	बिध्यालय स्तरमा पोषण सम्बन्धी सामाजिक ब्याभार परिबर्तन सडक नाटक बाद बिबाद प्रदर्शनी तथा	-स्थापित कलाकारहरू द्वारा बिद्यार्थहरूलाई तालिम गराई आधारभुत र माध्यमिक तहका बिद्यालयमा सडक नाटक प्रदर्शन गरीने -सामाजिक कुप्रथा बिरुद् बाद बिबाद प्रतियोगीता समेत गरीने छ	८०००००
१४	खानेपानीको गुणस्तर परिक्षणका लागी सामाग्री खरिद तथा परिक्षण गर्ने	-मुख्य खानेपानीका स्रोतहरूको गुणस्तर परिक्षण गर्ने तथा खाने पानी उपभोक्ता समुहहरूलाई अभिमुखीकरण गरिने छ ।	१०००००

१५	पोषण प्रोफाईल तयारी	*पोषण मैत्रि गाउँपालिका घोषणाका लागी सुचकरुको बिप्लेशन तथा घर धुरी सर्वेक्षण गरी तथ्याङ्क संकलन गर्ने ।	२०००००
१६	प्रारम्भिक बाल बिकास केन्द्रका सहयोगी कार्यकर्ताहरुको लागि पोषण सम्बन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम	- सबै विध्यालयहरुका तथा सामुदायिक बालबिकास केन्द्रका सहयोगी कार्यकर्ताहरुलाई सहभागी गराईने छ । - बालबिकास केन्द्रमा बालबालिकाहरुको पोषण अवस्थाको लेखा जोखा गर्न सक्षम बनाईने छ ।	९४३५०
१७	प्रारम्भिक बाल बिकास केन्द्र ब्याबस्थापन	*केराबारी गाउँपालिका अन्तर्गत संचालनमा रहेका सबै बालबिकास केन्द्रमा न्युनतम पुर्वाधार निर्माण तथा ब्याबस्थापन गरीने छ । *संख्यात्मक रुपमा बढि बालबालिका भएका बालबिकास केन्द्रहरु मध्य कम्तिमा २ वटा लाई नमुना केन्द्रको रुमा बिकास गरीने छ	७३००००

१८	माध्यामिक तहका बिद्यालयहरूमा पोषण अभिमुखीकरण कार्यक्रम	*केराबारी गाउँपालिका अन्तर्गतका माध्यामिक तहका बिद्यालयहरूमा बिद्यालय ब्याबस्थापन समिति शिक्षक तथा बिद्यार्थि प्रतिनीधीहरू बिच पोषण सम्बन्धि अन्तर्कृया तथा छलफल गरिने छ । *१ बिद्यालयमा कम्तिमा ३० देखि ४० जनाको सहभागीता हुने छ । *जंक फुड न्युनिकरणकालागी योजना बनाईने छ ।	१७००००
----	--	--	--------

१९	करेसा बारी स्थापनाका लागी सिजनेबल तरकारीको बिउ बितरण	➤ सवै कृषक समुहका घरघुरीले पाउने गरि बिभिन्न जातका तरकारीको मिनिकिट बितरण गर्ने ➤ कृषिशाखाको प्राविधिकले सहजीकरण गर्ने छ । ➤ तरकारीको बिउ बितरणपश्चात किसानहरूले तरकारी बारीमालगाएको बानलगाएको बारे	५,००,०००
----	--	--	----------

		अनुगमनसमेत गरिने छ ।	
२०	रैथाने बालि उत्पादन सचेतना सम्बन्धी तालिम कार्यक्रम	स्थानीय स्तरमा लोप हुदै गएका खाद्य बालिहरूलाई संरक्षण गर्न भौगोलिक अवस्थाअनुसार बालि संरक्षण गरी किसानहरूलाई महत्व बारे जानकारी गराउने ।	१,००,०००
२१	रैथाने बालिहरूको विउ वितरण	बिभिन्न किसिमका रैथाने बालिको विउ वितरण	१,००,०००
२२	रैथाने बाली उत्पादन/प्रसोधन/प्याकेजिङ सम्बन्धि सामाग्री वितरण	स्थानिय सहकारी/कृषक समुहहरू मार्फत पालिका तथा आसपासमा उत्पादन भएका रैथाने बालीहरू सङ्कलन गरि प्रशोधन तथा प्याकेजिङ गर्न आवश्यक सामाग्री वितरण गरिने छ ।	१,५०,०००

२३	प्रत्येक वडामा नमुना जैविक फर्म स्थापना	१० वटा वडा मध्य ६ वटा मा नमुना जैविक फर्म स्थापना गरीने छ। फार्म स्थापनाकालागी आवश्यक सामाग्रीहरु प्रति फार्म रु. ५००००। — रकम नबढ्ने गरी का कृषि सामग्रीहरु (बिउ/बिजन, बिभिन्न उत्पादन संग सम्बन्धी सामाग्री टनेल, मल्लिचड, बिभिन्न औजार उपकरण तथा अन्य कृषि सामाग्री) बितरण गरिने छ ।	३,००,०००
२४	प्राकृतिक खेती जैविक बिषादि तथा प्रङ्गारिक मल उत्पादन सम्बन्धी ३ दिने तालिम कार्यक्रम (जैविक बिषादि/मल बनाउने सामाग्री बितरण सहित)	गाउँ पालिकाका बिभिन्न ठाउँहरुमा रहेका किसान समुहहरु तथा सहकारीहरुका सदस्य तथा अगुवा कृषक मार्फत प्राकृतिक खेती जैविक बिषादि तथा प्रङ्गारिक मल उत्पादन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धी गरी प्रयोग गर्न अभिप्रेरित	२,००,०००

		गरिने छ । • जैविक तथा प्रङ्गारिक मल बनाउने सामग्रीहरू बितरण गरिने छ ।	
२५	खाद्य स्वच्छता र गुणस्तर सम्बन्धी बजार साथै विभिन्न कृषि फर्महरूको अनुगमन	विभिन्न ठाँउमा उत्पादन भएका कृषि उपजहरूको खाद्य स्वच्छताको अनुगमन गर्ने । • बजार अनुगमन गर्ने । होटल, डेरी, बधशाला अनुगमन गर्ने ।	५०,०००
२६	करेसाबारी स्थापनाकालागी १ दिने सचेतना कार्यक्रम	➤ कृषक समुहहरूले करेसाबारीमा तरकारी खेती कसरी गर्ने थाहापउने छन् । ➤ सिजन अनुसारको तरकारी उत्पादन गरी आय आर्जन र पोषीलो सन्तुलित आहारको व्यावस्थापन हुने छ ।	१,००,०००।-

२७	बिद्यालय पोषण कर्नर तथा प्रथामीक उपचार कक्ष स्थापना	➤ बिद्यालयमा अध्ययनरत बालबालिकाहरुको मासिक पोषण अनुगमन हुने छ । ➤ पोषण सम्बन्धि स्वास्थ्य शिक्षा प्रदान हुने छ । ➤ बिद्यालय स्तरमै सामान्य प्राथामीक उपचार हुने छ ।	४२५००० ।
----	---	---	----------

३१. मानवश्रोतको व्यवस्थापनतथा परिचालन

यस अभियानअर्थात पोषण मैत्री स्थानियतह सेवा विस्तार कार्यक्रम सञ्चालनकालागिसमग्र रुपमाकार्यक्रमलाई कार्यान्वयनमा सहयोग पुर्याउनपोषण संयोजक र प्रत्येक पोषण मैत्रीनमुनाटोलमाएक जना सामुदायिकपोषणसहजकर्ता करारमा नियुक्त गरी परिचालन गरिने छ । करारमा नियुक्तकर्मचारीले प्रमुखप्रशासकीयअधिकृतको मातहतमा रहीविषयगतशाखाहरूसंग समन्वय गरी कार्यक्रमकार्यान्वयन गर्न पर्ने छ ।

क्र.सं.	प्रस्तावीतक्रियाकलाप	कार्यान्वयनप्रक्रिया	रकम
१	सामुदायिक पोषण सहजकर्ता नियुक्ती	➤ अ न मी एक जना करारमा नियुक्ती गरीने छ । ➤ करार अवधी १ वर्षको हुने छ । ➤ निजले तोकीएको पोषण सम्बन्धी कार्यक्रमहरु विषयगत शाखाहरुको समन्वयमा प्रमुख प्रशासकीयको माताहतमा रही कार्य सम्पन्न गर्नु पर्ने छ ।	४३७७२६

३२. कार्यक्रम अनुगमन तथा सुपरीबेक्षण बिबिध

कार्यक्रमको सहज रूपमा कार्यन्वयन भए नभएको हेर्ने कार्यक्रम संचालनमा कुनै प्रकारको ब्याबधान भएमा वा सहजिकरण गर्नुपर्ने भए कार्यन्वयन स्थानमै गई कार्यलयका प्रमुख वा सुपरभाईजर बाट कार्यक्रमको अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण गर्ने ब्याबस्था मिलाउने ।

क्र स	क्रियाकलाप	कार्यान्वयनप्रक्रिया	रकम
३२.१	कार्यक्रम अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण सामाग्री ढुवानी ढुवानीतथायातायात खर्च	सुपरभिजन चेक लिष्ट तयार गर्ने । कार्यक्रम कार्यन्वयन स्थलमा सुपरभिजन गर्ने प्रतीवेदन गर्ने	२००००
	जम्मा		६०,००,०००।००

आज्ञाले,
सुवास श्रेष्ठ
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत